

ΑΝΤΙΣΟΠΕΔΟΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΣΥΧΡΟΝΟ ΗΘΟΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗ

(Κεφάλαιο από το έργο: «**ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΕΙΝΑΙ Η ΔΥΝΑΜΗ**» του Carlos Octavio Bunge, καθηγητή στα πανεπιστήμια του Μπουένος — «**Άιρες και της Λαπλάτα**»). (*)

Ο Μάρξ Στίρνερ κι ο Νίτσε αντιδρώντας στις υπερβολές της Ισοπεδοτικής και φιλάνθρωπικης αρχής του σύγχρονου ευρωπαϊκού ήθους, εστάθηκαν, με την ιδέα τους του καθαρού έγωισμού, σ' επίπεδο άγνα φιλοσοφικό, ενώ οι έργατες της βιολογικής και έθνικης τάξης, που την όνόμασα «δικφοροτική θεωρία», σαν το Νόδικωφ και το Γκούμπλοβιτς, έργάστηκαν σ' επίπεδο κοινωνιολογικό. Μά, είτε φιλόσοφοι, είτε κοινωνιολόγοι συνήθως προσέξανε στο δυτικό πολιτισμό. Κι όμως για το σύγχρονο ήθος μερικων ανατολικων λαων μου φαίνεται πως αξίζει να κάνει κανεις ενδιαφέρουσες παρατήρησεις. Για παράδειγμα, της Γιαπωνίας ή ανάπτυξη, που σήμερα είναι ίσως, ύστερα 'πό την Ευρωπαϊκή, ή πιο δυνατή και ή πιο πρωτότυπη, μάς παρουσιάζει διαφορετικό ήθος από των άσπρων φυλων, σχετικά με κάποιες αντίληψεις για τη χρησιμότητα και την πραγματικότητα. Έπειδή το ήθος αυτό έχει πολυ πια αρχαίες πηγές, θα μπορούσε να μάς δώσει εξήγηση για τη σοφία του, που είναι δυναμομένη από πια πολυκαιρη πείρα: δε λέει, τάχα, κ' ή λαϊκή παροιμία, πως αν ο διάβολος ξέρει πολλά, τ' ξέρει, όχι γιατί 'ναι διάβολος, μά γιατί 'ναι γέρος;

Ο παλιός ανταγωνισμός των λαων της 'Ασίας και της Ευρώπης έφερε κάποιον πόλεμο κατά τις αρχές του 20ου αιώνα.

Διαφορετικά παρά δ,τι απόγινε τότε, όταν οι Έλληνες πολεμούσατε τους Πέρσες, κ' οι Ρωμαίοι τους Καρχηδόνιους, ο τελευταίος ασιατικός πόλεμος της Ρωσίας με τη Γιαπωνία έβγαλε νικήτρα την 'Ανατολή έναντια στη Δύση. Από τους δυο εμπόλεμους της Περανατολής οι βάρβαροι, — για τους Δυτικούς — ήτουν οι Γιαπωνες. Για τούτους πάλι οι βάρβαροι ήταν οι Ρώσοι και γενικά, οι Δυτικοί.

Από την άποψη του όνομαζόμενου υλικού πολιτισμού δεν μπορεί να υπάρξει άμφισβήτηση: οι Ευρωπαίοι κι όχι οι 'Ανατολίτες, ανακάλυψαν το σιδηρόδρομο, τον τηλεγράφο, τα βιομηχανικά μη-

χανήματα. Κ' ή Ευρωπαϊκή ύπεροχή στην τέχνη και στη φιλοσοφία μου φαίνεται κι αυτή πως δεν μπορεί να συζητηθεί. Μά, από την άποψη του ήθους, την ουσιαστικά συναισθητική, αξιόλογο πρόβλημα θα ήταν να ξέρουμε ποιό απ' τ' αντιμετώπιμα ήτανε το πιο «βάρβαρο». 'Απ' αυτού βγαίνει το ενδιαφέρο για συγκριτική μελέτη του σύγχρονου ήθους των δυτικων με των ανατολικων λαων.

Για να σκαρόσω τη σύγκριση τούτη, αρχινώ με το να θυμίσω πως ζούμε εμεις, οι δυτικοί λαοί, κάτω από το κράτος χριστιανικής ήθικης. Οι κυριότερες ήθικες ιδέες μας ξεκινούνε από θρησκεία σπλαχνιάς και ισότητας. Όλους τους ανθρώπους τους υποθέτουμε ίσους στα δικαιώματα και στα χρέη και τα θρησκευτικά μας τα αισθήματα τείνουνε να εύκολύνουνε πιο πολυ τον αδύνατο, παρά το δυνατό. Κατά το ήθος μας, δεν υπάρχει τίποτα το καλό, έξω από το χριστιανικό το αίσθημα της «συναδελφότητας» της έθνικης ή διεθνής. Θαρρούμε τον άλλον άνθρωπο, Γερμανό ή 'Οττεντότο, αδελφό μας: ο άνθρωπος πάντα έχει ψυχή αθάνατη, ίκανή να τονε σώσει ή να τονε κολάσει «εις αιώνα τον άπαντα» ή τουλάχιστο, όπως το διαλαλούνε οι ρωμαντικοί φιλόσοφοι, ο άνθρωπος κρατάει πάντα την ανθρωπινή του αξιοπρέπια.

Ηθική, θρησκεία που υποθέτει κακό το αρχικό αυτό αίσθημα της αγάπης του ανθρώπου φαίνεται σε μάς θρησκεία «βάρβαρη», ήθικη «βάρβαρη».

Κι όμως ή ιστορία δε μάς λέει πως οι έχτρητες αναμεταξύ στις τάξεις, στις φυλές ή στις γενιές ήτανε πάντα αισθήματα που **εμποδίζουνε την προκοπή**. Κάθε άλλο! Όποιον πολιτισμό κι αν πάρουμε θα ιδούμε πως είναι έργο κάποιας καταπιεστικής αριστοκρατίας. Αυτά ακριβώς διδάχνουνε, πολυ σωστά, ο Μόμσεν, ο Ρενάν, ο Σόμμερ Μαϊν' και κανένα άμερόληπτο μυαλό, όταν εύσυνειδητα μελετάει τα περασμένα δεν μπορεί γενικά να τάρνηθει αυτό το ιστορικό φαινόμενο εξηγείται από τη διαφορετική θεωρία, που αυτή στηρίζεται στη βιολογία. Η βιολογία λοιπόν μάς συναποδείχνει τα διδόμενα της 'Ιστορίας.

Έτσι βλέπουμε πως των Δυτικων το ιδανικό, «ή αγάπη του ανθρώπου», δεν είναι ούτε στη φύση ούτε στην ιστορία βασισμένη. Είναι μάλλον πλάσμα, ψέμα συμβατικό προερισμένο να σώσει τους καταδυναστευόμενους. Όταν το ψέμα τούτο αναφέρεται στην έσωτερική τάξη κάποιου λαού ή κάποιας φυλής μπορεί να του δώσουμε μεγάλη κοινωνική αξία. Είναι ή «φιλία» του Πλάτωνα ή του Κικέρωνα, είναι ή «αγάπη» του Χριστού, ή «αδελφούσυνη» της Γαλλικής επανάστασης, είναι κείνο που ο Μαίτερ-

(*) Διαβάστηκε στη «Φοιτητική Συντροφιά».

λιγκ τὸ λέει «πνέμα τοῦ μελισσιού». Μὰ τὸ ζήτημα ἀλλάζει δλότελα ὄψη, εἴταν πρόκειται γιὰ διαφορετικές κοινωνίες, γιὰ διαφορετικούς λαούς, γιὰ διαφορετικές φυλές. Τότε τὸ ψέμα τῆς ἰσότητος γίνεται πάρα πολὺ τυφλοτικό: δὲν ὑπάρχει, δὲν μπορεί νὰ ὑπάρχει ἰσότης σὲ δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις μεταξὺ σ' ἓναν ἄνθρωπο τοῦ δάσου τῆς Ἀφρικῆς καὶ σὲ Λοντρέζο, γιὰτί οὔτε κἂν φαινομενικὰ ὑπάρχει οὐδὲ ἀόριστη ἰσοδυναμία μεταξὺ στήν ψυχοφυσική συνείδηση τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου. Μὰ γιὰ τὴν ἐσωτερική συνοχή κάποιου λαοῦ ἢ ἔθνοια τῆς ἰσότητος εἶναι πῶς παραδεχτὴ παρά γιὰ τίς διεθνές σχέσεις. Ἐφαρμόζεται κάπως στήν ἐσωτερική πολιτική ἢ «ἀνθρώπινη ἀγάπη», στή διεθνή, ὁμως καθόλου.

Αὐτὸ καλὰ τὸ εἶχανε καταλάβει στοὺς πρὶν ἀπὸ τὸ Χριστὸ καιροῦς. Κανένας δὲν ἀγνοοῦσε πῶς ὁ Πέρσης γιὰ τὸν Ἕλληνα, ὁ Καρχηδόνιος γιὰ τὸ Ρωμαῖο ἦταν «ἄρθερος», «hostis», **φυσικός ἐχθρός**. Γιὰ τοῦτο ἦταν κι ἀπομονωμένα τάρχατα τὰ ἔθνη: αὐτὲς τίς ἰδέες ὁ χριστιανισμὸς τίς ἀλλάξε στους τωρινούς λαούς τῆς Δύσης. Ὁ Ξένος δὲν εἶναι πιά ἐχθρός, μὰ «ἀδερφός». Θεωρητικὰ τουλάχιστο... γιὰτί στήν πράξη τὴν ξεχνοῦνε τὴ θεωρία τούτη. Μὰ κ' οἱ σημερινοὶ οἱ πόλεμοι καὶ οἱ κατάκτησεις χάσανε σχεδὸν πέρα πέρα, κι ἄς προόδεψαν τὰ ὅπλα, τὴ φρίκη τῶν ἀρχαίων παλαιμάτων. Μέραψε τοὺς πολέμους ὁ χριστιανισμὸς, τοὺς ἔχει δώσει μάλιστα πῶς καὶ πῶς καὶ ὄψη φιλανθρωπική καὶ φαίνονται τότε οἱ πράξεις τους καλόγνωμες καὶ γεμάτες σπλαχνιὰ. Ἡ χριστιανική σπλαχνιὰ κι ὄχι ἡ χτηνώδικη δύναμις (ego nominor leo ἔκαμε, λέει, τὴν Ἀγγλία νὰ κατακτήσει τὴν Ἰνδία καὶ τὴ Γαλλία τὴν Ἰνδοκίνα. Αὐτὲς λέν πῶς δὲν τίς καταχτήσανε γιὰ τὸ συμφέρο τους μὰ γιὰ νὰ τραβήξουν τίς καταχτημένες τοῦτες χώρες ἀπ' τάξιολύπητα χάλια ὅπου φυτοζωοῦσαν.

Μὰ πουθενά, ἀνάμεσα στὰ εὐρωπαϊκὰ τὰ ἔθνη, δὲν ἔχει προχωρήσει τόσο μακριὰ τὸ πνέμα τὸ εὐαγγελικό, ὅσο στὴς Ρωσσίας τίς κατώτερες τάξεις. Οἱ μουζικοί δασκαλεμένοι ἀπὸ τοὺς πκπάδες τους, οἱ προλετάριοι τοῦ πνεμάτου μαγεμένοι ἀπὸ τοὺς μεγάλους λαϊκοὺς ἀποστόλους, σὺν τὸν Τολστόη καὶ τὸν Κροπότκιν, ὅλος τῶν Ρώσων ὁ λαὸς νιώθει παγκόσμια ἀγάπη καὶ τὴ στυλόνει ἀρχὴ τοῦ ἀπόλυτου καλοῦ.

Ἄς δοῦμε τώρα τὴ Γαπωνία. Ὅλοι οἱ λαοὶ μοιάζουνε στήν ἐσωτερική τους τὴ ζωὴ: τὸ πάλαιμα γιὰ τὸ ζήσιμο παντοῦ ὁμοιο εἶναι. Μὰ ἐκεῖ πῶς προπάντων ἀνταμόνει κανεὶς φυλετικές διαφορὲς εἶναι στήν ψυχολογία τῶν λαῶν καὶ ἡ ψυχολογία

τοῦ καθενὸς γίνεται πῶς ἔντονη στήν ἀντίληψη τοῦ Ἄγνωστου. Λοιπὸν γιὰ νὰ καταλάβουμε καλὰ τὴν ψυχὴ ἑνὸς λαοῦ πρέπει νὰ μελετήσουμε τὸ αἶσθημά του τὸ θρησκευτικό, πῶς εἶναι, σὰ νὰ πῶμε, τὸ ἀγκυνοῦμε, τὸ γεωλογικὸ θεμέλιο τοῦ ἔθνους του.

Δυὸ θρησκευτικὲς λατρεῖες ζοῦνε μαζὶ στή Γαπωνία: ὁ σιντοϊσμὸς κι ὁ βουδισμὸς. Ὁ σιντοϊσμὸς ὑπάρχει ἀπὸ τοὺς πρὶν μακρινούς αἰῶνες, ἀπὸ τὴ μυθολογική ἐποχὴ, εἶναι ἡ ἔθνική θρησκεία. Τὸ βουδισμὸ τότε φέρανε οἱ Κορεάτες, καὶ λίγο ἔπειτα οἱ Κινέζοι μπάσανε τὰ φιλοσοφικὰ τὰ δόγματα τοῦ Κονφούκιου πῶς μεγαλύτερη ἐπίδραση εἶχανε πάνω στις ἀναπτυγμένες τάξεις.

Δύσκολο εἶναι νὰ νιώσουμε καὶ νὰ καθορίσουμε τὸ σιντοϊσμὸ. Φαίνεται σὰ νὰ εἶναι νεφελοδίκη εἰδωλολατρία, μὲ πολὺ λιγότερο καθαρὰ ἰσχυροποιητικὰ ἀπὸ τὴν ἑλληνική ἢ τὴ σκανδιναβική μυθολογία. Τὸ **Κοριμί**, ἡ βίβλο ἢ σιντοϊκή, τὸ πῶς θαυμαστὸ βιβλίον τῆς ἀρχαίας γαπωνικῆς φιλολογίας, περιλαμβάνει μόνον διδόμενα καὶ διδάγματα ἀποκαλυφτικὰ «ἀκατανόητα γιὰ εὐρωπαϊκὸ μυαλό».

Τὸ μόνον φανερὸ πρᾶμα εἶναι πῶς κάτω ἀπὸ τὴν ἀδριὰ καὶ κωμική μορφή του, ὁ σιντοϊσμὸς εἶναι ἀπλοῦστατα ἡ λατρεία τῆς πατρίδας, ἐνσαρκωμένης στὸ μικάδο, πῶς τοῦ ὑποθέτει τὸ δόγμα τοῦτο θεϊκή καταγωγή. Ὁ σημερινὸς ὁ γιάπωνας, πῶς δὲν μπορεί πιά βέβαια νὰ πιστεύει τοὺς ἀθῶους αὐτοὺς μύθους, τῆς πάρα πολὺ ἀρχαίας θρησκείας τῶν προγόνων του, ὁμως αὐτὴ τὴ σέβεται καὶ μάλιστα τὴν ἐφαρμόζει ἀπὸ ἀγάπη γιὰ τὸν τόπον του τὸ σεβαστὸ τὸ θαυμαστὸ καὶ λατρεμένο.

Παράξενη περίπτωση! Ὁ λαὸς κρατᾷ μαζὶ, χωρὶς νὰ τίς ἀνακατόσει καὶ νὰ τίς ἐνόσει τίς δυὸ λατρεῖες, τὸ βουδισμὸ καὶ τὸ σιντοϊσμὸ. Μέσα στήν ψυχὴ του περίεργη ἀντινομία γεννιέται, πῶς δὲν μπορούμε νὰ τὴν καταλάβουμε καλὰ καλὰ ἑμεῖς, οἱ Δυτικοί, γιὰτί ἐζήσαμε τόσα χρόνια μὲ τὴ σκοτεινὴ θρησκευτικὴ μας ἀποκλειστικότητα τὴν τόσο ἀντιθετὴ μὲ τὴν ξακουστὴ καὶ χαριτωμένη ἀνεχτικότητα τῆς Περναντολῆς. Χωρὶς νὰ αποκλεισθῶνται, χωρὶς νὰ μισοῦνται, χωρὶς κἂν νὰ ανταγωνίζονται, οἱ δυὸ λατρεῖες συζοῦνε καὶ μάλιστα ἀλληλοδοθοῦνται: σὺν νᾶναι ταίρια ἀναγκαῖα τῶνα γιὰ τᾶλλο. — Τριγυρισιὰ ἔχουνε χῶμα μαγευτικό, βουνὰ κυματιστὰ μὲ ράχες σὰ σκαλιὰ, ντυμένες πεῦκα, μὲ κορφὲς χιονάτες, λιβάδια τὴν ἀνοιξὴ ἀνθισμένα ἀζαλέες καὶ καμέλιες, χωράφια καὶ περβόλια πῶς τὰ ποτίζουνε κανάλια καὶ μοιάζουνε γραμμμένα μὲ τὴ ρήγα, μὲ μικρὲς λίμνες, ὁμορφους κρῖνους ζωσμένες ξεχειλισμένες ἀπὸ λωτοὺς χλωμούς πῶς στὸ φῶς τοῦ δειλινοῦ ἀνοίγουνε, — καὶ μέσα τὴν τριγυρισιὰ

ετούτη ναοί, κι δλο ναοί, και πάντα, κι ακόμα ναοί, του Σίντο και του Βούδα: οί πρώτοι, μυστικοί, πρωτόγονοι, ξυλόχτιστοι, άδειοι, μυρίζοντας χώμα υγρό, οί δεύτεροι πετρίνοι, γεροί, επιδλητικοί με είδωλα κοιλαράδικα πούχουνε μάτιζ άμυγδαλωτά. 30,000 ναούς λογαριάζουνε σ' ελο τον τόπο, που το ένα τους τρίτο χρησιμεύει στους βουδιστάδες και τάλλα δυο τρίτα στους σιντοϊστάδες. Και πάνωθε σ' ελη την περίεργη αυτή διφυία υπάρχει κι ο λεπτός σκεφτικισμός του Κονφούκιου!

Το ήθος που σαν άχνη αναθυμιάζει απ' ελ' άφτά θα μπορούσε να συμπυκνωθεί σ' ένα διπλό, άπέραντο, αιώνιο αξίωμα: **αγάπη στους δικούς και έχτηρητα στους ξένους.** Σ' αυτό μέσα δλα κλεισμένα είναι. Από το Βουδισμό ειδικά διδάχεται **η αγάπη στους δικούς· την έχτηρητα στους ξένους** την κηρύχνει ο Σιντοϊσμός.

Σ' ένα λαό, σπάνιο ναγαπιούνται τόσο ειλικρινά αναμεταξύ τους, όπως αγαπιούνται οί Γιαπωνες. Ο Γιαπωνικός λαός ξεσκεπάζει την πατροπαράδοτη άψηλή μόρφωσή του με την αγάπη αυτή, με το σεβασμό του για τους γερόντους, με τη στοργή του για τὰ παιδάκια. Η συμπάθεια για δλα τριγύρω του είναι τόσο έντονη που, μπορεί κανείς να πει πώς, δίνει ανθρώπινη ζωή στην ίδια τη φύση της πατρίδας του για να μπορεί να την αγαπάει καλλίτερα. «Η συναίσθησή τους για τη φύση είναι τέτοια που, αν ήθελα να εκφράσω την οξύτητά της, μάς λέει ένας ταξιδευτής (*) θα την ονόμαζα έγωϊστική. Λατρεύουνε μέσα στο χορτάρι ή μέσα στην πεταλούδα ε,τι αίνιγματικό κ' αιώνιο περικλειούνε αυτοί οί ίδιοι μέσα τους. Έχει η γλώσσα τους μίαν άμετάφραστη λέξη, που η έννοια της δέν μπορεί να όριστεί **γυρί.** Το γυρί είναι η ήθικη ανάγκη ή πιό αίθήρια και η πιό δυνατή· κλωστή άόρατη, όπουθε δυο καρδιές είναι δεμένες, ακόμη κι αν δέ νοιώθουνε καμιάν αγάπη ή μιá με την άλλη. Σκοτόνεται κανένας για το γυρί, για το γυρί κάνει κανείς το καλό και κάποτε το κακό. Το γυρί έξηγει, δικαιολογει, συχωρεί χιλιάδες πράξεις, που η κινήτρα τους δύναμη μάς ξεφεύγει. Ένας νέος **μπόξου** (βουδιστής ίερωμένος) προτείνει σε μιá παλλακίδα να φύγουν μαζί. Αυτή δέ θέλει — τότε οί δυο τους φαρμακόνονται. Τους προφτάνουν, τους σώζουνε, ρωτούνε της γυναίκας γιατί να θελήσει να πεθάνει. Από αγάπη; ο έραστής είτανε μόνο ξένος περαστικός. Από φτώχια; κουνάει το κεφάλι και αποκρίνεται: «το γυρί το ήθελε». Σα να αναγνωρίζει, σε κάποιες στιγ-

μές, ή μιá ψυχή την άλλη και παθητικά νάφνηνται στη μοίρα.

Τέτοια είναι η «συμπάθεια» των Γιαπόνων. Ωστε το γυρί αντιπροσωπεύει το **αίσθημα της κοινωνικής συνοχής** άνεθασμένο σε βαθμό ένθουσιασμού, άγνωστο στους άλλους λαούς. Είναι η Γιαπωνική μορφή της «φιλίας» του Πλάτωνα και του Κικέρωνα, της σπλαχνίας του Χριστού, της «άδελφουσύνης» της Γαλλικής Έπανάστασης και της «συμπάθειας» του Βούδα. Ο ευρωπαίος για να καταλάβει μιá τέτοια κοινωνική αυταπάρηση, μιá τόσο λεπτή ανθρώπινη συμπάθεια, ως ζητήσει βοήθεια από τη δυνατή και φοβερή πηγή του Σουπενάουερ: **«αν με μιá δυνατή προσπάθεια της έχτηρητάς σου, μπορείς να χωθείς μέσα στον πιό όχτρεμένο σου αντίπαλο, και να φτάσεις σε κείνο που βρίσκεται μέσα του, στο βάθος, τότε θα τρομάξεις άρκετά: αυτό που θανάκαλύψεις είν' ο έαυτός σου. Θα είσαι: ού εκείνος»...**

Πολύ ένδιαφέρο θάταν, εφαρμόζοντας τη θαμαστή έννοια του γυρί στον τελευταίο τον πόλεμο, στο Ζήτημα της Περανατολής, να ξεχωρίσει κανείς **εσαμε ποθ** το γυρί μπορεί να ξαπλωθεί. Βέβαια δέν άγγίζει τους άσπρους τους λαούς κι ακόμα λιγότερο τους μαύρους. Μά είναι τάχα κοινό σ' ελους τους κίτρινους; Στην Κίνα, στην Κορέα, στο Ίντομαλαϊσικό τάρχιπέλαγο και στις Φιλιππίνες; Αυτό δά είναι το ιδανικό του **Παμμογγολισμού**, που πολλές Γιαπωνικές έφημερίδες, μεθυσμένες από μένος πολεμικό, το λαχταρούνε πιά. Ο τελευταίος σινογιαπωνικός πόλεμος έχρησίμεψε για να επιδληθεί η ήγεμονία του πιό δυνατού μογγολικού λαού: κ' ύστερότερα, με την αρχηγία του τουνοού, ελοι οί λαοί αυτοί θα πάρουνε πίσω από τους ευρωπαίους δλες οίς παλιές τίς χτήσεις, που κρατάνε στην Άσία.

Μιá έξαιρεση μόνο υπάρχει στην άμετρη άνεξιθηρσκειά της Περανατολής, και ειδικώτερα, στη γιαπωνική αυτοκρατορία: είναι το μίσος για το χριστιανισμό. Ότα δέν τον όχτρεύονται στα φανερά, οί λαοί της κίτρινης φυλής του κρυφοκαίνε άφανέροτη και ψυχόρμητη προκατάληψη. Είναι το πράμα άκρότατα συμπτωματικό και αξίζει πάρα πολύ να μελετηθεί. Σ' αυτή τη χώρα, όπου φυτρώνουν δλες οί πίστες, από τίς πιό χοντρές φετιχιστικές πρόληψεις ως το φιλοσοφικό του Κονφούκιου σκεφτικισμό, μιá μονάχα πίστη δέν μπορεί να πιάσει ρίζες, ή πιό ξεκαθαρισμένη πίστη, ή πιό εύκολόφραστη και που για τον άπλομό της έχουνε γίνει οί μεγαλύτερες προσπάθειες.

Ο καθολικισμός, μ' δλα τὰ τρανά τὰ έργα των Ισπανών και πορτογάλλων προπαγαντιστάδων σε ματομένη άποτυχία ξέδηκε στη Γιαπωνία, τότε με

(*) André Bellesort, La Société Japonaise p. 220.

τους **Τογκουάβα**. Κάποιαν ἐπιτυχία κόντεψε ναῦρει ὁ προτεσταντισμός. «Οἱ clergymen τῶν Ἐνομένων Πολιτειῶν φάνταξαν στὰ μάτια τῶν Γιαπωνέζων, σὰν πρόδρομοι καινούργιας θρησκείας, αἰσιόδοξης, πρακτικῆς, συμμορφομένης μὲ τοῦ σημερινοῦ τοῦ κόσμου τίς ἀλλαγές, ἀτομιστικῆς καὶ τέτοιας, τέλος, ποὺ κάθε λαὸς θὰ μπορούσε νὰ τὴν ταιριάσει στὸ σκαρί του καὶ νὰ τὴν πλάσει τοῦ γούστου του. Στὴν πρώτη τους ἐπιτυχία πολὺ τοὺς βοήθησαν ἡ Ἀγγλοσαξωνικὴ τους αὐτοπεποίθησις καὶ ὁ ἐπιστημονικὸς τους καταρτισμός. Ἀπὸ τοὺς πάστορες αὐτοὺς πολλοὶ ἦταν ἀνθρώποι διαλεχτοί, καθηγητᾶδες, ἱστορικοί, γιατροί, φυσικοί. Ἐὐ παρεκκλήσι τους εἶχε ὄψη ἐργαστήριου φυσιοδοφικό. Οἱ Γιαπωνεσὲς ἐνθουσιάστηκαν ποὺ ἐτούτοι ἀποτείνονταν στὶς σκέψεις τους καὶ μὲ προθυμία ξεφύλλισαν τὴ Βίβλο καὶ τοὺς ἤρθε ἰδέα νὰ φτιάξουν μιὰν ἐθνικὴ ἐκκλησία ποὺ θὰ ξανάφερνε τὸ χριστιανισμὸ στὴ Γαλιλαϊκὴ του τὴν ἀθώοτη καὶ θὰ μᾶς μάθαινε καλλίτερα νὰ ξεδιπλύνουμε κάτι μικρὲς δυσκολίες τῆς θεολογίας μας!».

Λαμπρὸ βρέσιμο ἦταν αὐτὸ γιὰ ὅσους παλαίβανε ἐνάντια στὴν ὑπερβολικὴ χοντροκοπιὰ τῆς σιντοϊκῆς κοσμογονίας καὶ στὴν ὑπέρμετρη πλαστικότητα τοῦ βουδισμού. Τέλος πήγαν νὰ στήσουνε πάνω σὲ ἀσάλευτα θεμέλια τὴν ἐθνικὴ τὴν ἐκκλησία : «μὰ περίεργο φαινόμενο παρουσιάστηκε : στὸν προσήλητων του τὰ χέρια, ὁ προτεσταντισμὸς σὰν ἡ ἐσωτερικὴ του ἢ λογικὴ νὰ ξεγλιστροῦσε ἀπὸ κάθε ρυθμιστὴ ἔφτασε, μὲ τὴν πρώτη, στοῦ ζετυλιγμοῦ τῆς τὸν τελευταῖο σταθμὸ : στὸν ὀρθολογισμό. Στὰ 1893 σὲ μιὰ συνάθροιση τῶν πρεσβυτεριανῶν τοῦ Τόκιο, ἀποφασίστηκε πὺς οἱ ἀμφισβόλιες ποὺ θὰ τῆχαινε νὰ φυτρώσουν γιὰ τὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ μέσα στὴν καρδιά τῶν εὐσυνείδητων παστῶρων δὲ θὰ τοὺς ἐμπόδιζαν νὰ ἐξακολουθοῦν τὴ δουλιὰ τους γιατί, λέγανε, ἂν ἡ πίστις στὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἦταν ἀπαραίτητη πολλοὶ ἱερομένοι θάπρεπε νὰ φήσουνε τὸν ἄμβωνα».

Ὁ χριστιανισμὸς εἶναι, ἀπὸ οὐσία του, ριζικᾶ ἀντίθετος στὴν τάση τῆ σιντοϊστικῆ τοῦ μίσους γιὰ τὸ ξένο, τάση ἐμφυτη καὶ ἀσθηστὴ μέσα στὴ γιαπωνικὴ ψυχῆ.

Χριστιανικὲς καὶ εὐρωπαϊκὲς ἐτικέτες μποροῦν νὰ κολνοῦνε οἱ Γιαπωνεσὲς στὶς δικῆς τους τίς ἰδέες καὶ στὰ δικά τους τὰ αἰσθήματα μὰ αὐτὰ, τουλάχιστο σχετικὰ μὲ τοὺς ξένους, θὰ εἶναι πάντα, στὸ βάθος τους τὸ δυναμικὸ καὶ θετικὸ, ἀντιχριστιανικά. Μόνον ἐπιπόλαια μυαλὰ μποροῦν νὰ γελαστοῦν ἀπὸ τὸ «φιλελεύθερο πνεῦμα» ποὺ προβάλλουν οἱ γιαπωνικὲς μεταρρυθμίσεις. Μόνον φαινομενικὴ μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ φιλελευθεροσύνη τους ἀφοῦ γεννάει τὸ

πάθος τὸ πιδ ἀντιφιλελεύθερο : τὸ μίσος. Τὴν πολὺ μακρινὴ μέρα, τὴν ἀδύνατη, ὅπου οἱ Γιαπωνεσὲς, ἀφοῦ θάχουν ἀλλάξει ὀλότελα τὸ σημερινὸ τους τὸ χαρακτήρα, θὰ ἐφαρμόζονε τὸ γιρὶ καὶ σ' ὄλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς, ὅπως ἐφαρμόζουν καὶ οἱ ἄσπροι τὴ σπλαχνιὰ τοῦ Χριστοῦ, σὰ μακρινὸ τουλάχιστο ἰσπανικὸ, σὰν ἀψηλότατη τάση, μονάχα κείνη τὴν ἡμέρα θὰ μπορούν τὰ μᾶς γίνον συμπαθητικοί. Σήμερα ἀδύνατο εἶναι νὰ ξεχάσουμε πὺς αὐτοί, νικητὲς ἢ νικημένοι πάντοτε νιόθουνε μέσα τους γιὰ μᾶς αὐτὸ ποὺ οἱ ἴδιοι τὸνομάζονε **Γιό-χι**.

(Στάλλο φύλλο τελιώνει)

Φ. Σ. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΓΛΩΣΣΑΜΓΝΤΟΡΙΣΜΟΣ. Ὁ διορισμὸς τοῦ Γυμνασιάρχου Βολονάκη στὴν ἐμπιστευτικὴ θέση τοῦ Γεν. Γραμματέα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐρχεται σὰ φυσικὴ συνέχεια, νὰ ποῦμε, τῆς τρυφερῆς στοργῆς ποὺ δείχνει τώρα τώρα ἡ Ἀνορθωτικὴ Κυβέρνησις σὲ ὄλους τοὺς ὀπωσδήποτε γλωσσαμντορες ποὺ ὀργιάσανε καὶ μέσα καὶ ὄξω ἀπὸ τὴ Βουλὴ κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς μακαρίτικης Μιστριωτικῆς γλωσσαναμπαμπούλας. Ὁ Γαλανός, σὲ θέση ἐμπιστευτικῆ. Ὁ Θ. Μιχαλόπουλος, σὲ θέση ἐμπιστευτικῆ καὶ αὐτός. Αὐριο μεθαύριο, — ὁ Θεὸς νὰ μᾶς φυλάξει! — λίγο νὰ ἐρωτοτροπήσουνε μὲ τὴν Ἀνορθωσιὴ ὁ Πατσουράκος καὶ ὁ Κουλουμπάκης, θέση ἐμπιστευτικὴ θὰ πάρουνε καὶ αὐτοί. Ἴσως καὶ ὁ Γκλαβᾶς, ἴσως καὶ οἱ ἄλλοι ποὺ μείνανε ὄξω ἀπὸ τὴ Βουλὴ καὶ ποὺ «ἠγωνίσαντο τὸν καλὸν ἀγῶνα», νὰ πάρουν καμιά καλὴ θεσοῦλα γιὰ νὰ γλυκάνουνε λίγο τὴν πίκρα τῆς ἐκλογικῆς ἀποτυχίας τους.

Κ' ἔτσι σιγὰ σιγὰ ἡ Ἀνορθωτικὴ Κυβέρνησις θὰ στηριχτεῖ πάνου σὲ ὅλα τὰ πνευματικὰ ἐρείπια τῆς γύρω μας ζωῆς καὶ θὰ βαδίσει τρικλιζόντας στὸ τέρμα τοῦ ἀγῶνα τῆς καὶ τῆς ζωῆς τῆς.

Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ. Ἄ γίνεῖ ἢ ὄχι, γλήγορα ἢ ἀργά, μερικὴ γιὰ ὀλική, ἢ ἀπὸ καιρὸ κυοφορούμενη Ὑπουργικὴ μεταρρύθμιση, λεφτὸ τσακιστὸ δὲ δίνουμε. Ἐμεῖς ἕνα εὐχόμεαστε : Νὰ φύγει μιὰν ὥρ' ἀρχύτερα ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας ὁ μὲ τὸν ἀτσαλένιο καὶ ἀλύγιστο χαρακτήρα Ὑπουργός του, καὶ νὰ πειστεῖ νὰ μὴν ἀφίσει τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ὁ κ. Μπενάκης. Ὅσο ἔ πρώ-